

אוד קדושת המועדים

להאיד בשפה ברודה השווה לכל
נפש את קדושת ימי המועדים
והזמנים ועומק מעלתם ועבודתם,
על פי ספרי מוהר"ן מברסלב
זצוק"ל ותלמידו מוהרנ"ת זצ"ל

מאמר דוגמא

לקראת ימי הפורים התשע"א

נכתב ונערך ע"י הר"ר יהושע גרוס הי"ו

יוצא לאור על ידי

©

כל הזכויות שמורות
למכון תפארת הנחל
מודיעין עילית
0527644765

להערות, תרומות, והנצחות
9744765@gmail.com

מאמר א'

נשגבות מעלת השמחה בפורים, והכנעת המן עמלק על ידה

חג הפורים מתקרב ובא, הלב מתעורר ונכסף לזכות לקדושת הפורים הנשגבה, שממנה כל ההתחלות, ולזכות לשמחה הגדולה והנפלאה הנשפעת ביום קדוש ונורא זה, לזכות להתנער מעפרורית ועצבות העולם הזה ולחיות חיים קדושים ושמחים מתוך דבקות ונעימות. אך בעומק הלב מקננות ספיקות ותהיות רבות, מהי מהותה וענינה של השמחה הגדולה שביום הפורים? האם גם אני במצבי השפל יכול וראוי גם כן לשמוח בשמחה גדולה ועצומה ביום זה? ומהם מטרותם וסיבתם של השכרות ומעשי השטות שאנו עושים בפורים.

על מנת להבין את הדברים לאשורם, נצעד בדרכיהם ונתיבותיהם של רבינו הקדוש ותלמידו רבי נתן, המבארים ענינים אלו בטוב טעם ודעת.

חשיבותה ומעלתה העצומה של השמחה

בשונה מהמקובל והידוע כי השמחה היא רק מעלה טובה ועצה חשובה בעבודת ה', מורינו רבי נתן מבאר ומגלה כי השמחה היא עיקרה ויסודה ושלמותה של עבודת ה':

"נְקִדַת כָּל הַמִּצְוֹת וּמַעֲשֵׂים טוֹבִים הוּא הַשְּׂמֵחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָיִם מְשֻׁמְחֵי לֵב", וְכֵמוֹ שֶׁאָנוּ מְבַקְשִׁים תְּמִיד: "וְנִשְׂמַח בְּדַבְרֵי תוֹרָתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד". כִּי עֵקֶר שְׂלֵמוֹת הָעֲבוּדָה שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת הוּא דִּיקָא כְּשֶׁזֹּכִין לַעֲשׂוֹתָם בְּשִׂמְחָה, וְכֵמוֹבָּא בְּסַפְרִים וּבְפֶרֶט בְּכַתְבֵי הָאָר"י מְגַדֵּל הָאֲזָהָרָה לַעֲסֵק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת בְּשִׂמְחָה, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב וְכוּ"
 (ליקו"ה פריה ורביה ג).

כמו כן השמחה היא היא עיקר הדרך לזכות להתקרב לה' יתברך:

"עֵקֶר הַהֲתַקְרְבוֹת לַהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ, בְּפֶרֶט הַתְּקַרְבוֹת הַרְחוֹקִים הַצְּרִיכִים לְשׁוֹב, הוּא רַק עַל יְדֵי בְּחִינַת עֲשָׂרָה מֵיָי נְגִינָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוֹת הַשְּׂמֵחָה"^א (ליקו"ה פריה ורביה שם).

ולא זו בלבד, אלא שהשמחה היא החיות והקיום של כל ימי האדם, וכשהאדם אינו בשמחה אין לו חיות וקיום:

"שִׂמְחָה הִיא חַיּוּת וְהַקְיֹום שֶׁל כָּל יְמֵי הָאָדָם, כִּי בְּאֻמַּת אֵין שׁוּם זְמַן כְּלָל, וְכֵמוֹ שֶׁרױאֵין גַּם בְּגִשְׂמִיּוֹת שֶׁאֵינָן כְּלוּם, כִּי הַזְמַן פּוֹרַח מְאֹד מְאֹד כִּצֵּל עוֹבֵר וְכֹאבֵק פּוֹרַח וְכֵעֵנָן כְּלָה וְכוּ", כִּי הָעֵבֶר אֵין וְהַעֲתִיד עֲדִין וְהַהוּהוּ

א. מפאת חשיבות הדברים נביא את לשונו שם באריכות: "כל אדם כל זמן שיש לו עדיין רחמנות על עצמו וחושב על תכליתו הנצחית, צריך להשתדל מאוד מאוד להחיות את עצמו ולראות לחפש למצוא בעצמו איזה נקודות טובות מה שזכה מעודו לעשות איזה מצוות ודברים טובים כדי שלא יפול בדעתו לגמרי, ולשמח את עצמו בכל מה דאפשר, ולהפוך כל היגון ואנחה לשמחה, ולהרגיל עצמו לפעמים לנגן איזה ניגון של שמחה, ובפרט בשבתות וימים טובים שאז צריכים להיות שמחים מאוד מאוד בכל מיני שמחות מערב עד בוקר ולהרבות בניגונים של שמחה הרבה, כי עיקר ההתקרבות להשם יתברך, בפרט התקרבות הרחוקים הצריכים לשוב הוא רק על ידי בחינת עשרה מיני נגינה, שהוא בחינת כלליות השמחה, וכמוכן בדברי רבינו זכרוננו לברכה בהמעשה הנוראה והנפלאה אשר לא נשמע כזאת מימות עולם, היא המעשה הנוראה האחרונה של השבעה בעטלירש וכו'".

ובהמשך שם כתב: "על כן השמחה הוא דבר גדול מאוד, וצריכין לחזק את עצמו בשמחה תמיד בכל הכוחות, כי היא עיקר רפואות הנפש והגוף, בחינת רפואת הבת מלכה".

כְּהָרֶף עֵינַי, וְכַמּוֹבָא בְּסִפְרֵי הַרְבֵּה מְזֵה. וַיְמִי חֲיִינוּ הֶבֶל, הֶבֶל הַבְּלָיִם, הֶבֶל הַבְּלָיִם (כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּמִדְרַשׁ קֵהֶלֶת פְּרָשָׁה א), כְּהֶבֶל שֶׁל הַפְּלִי הַשְּׁבִיעִית וְכו'. שְׂאִין בּוֹ שׁוּם מִמְשׁוֹת וְכו'. וַאֲיִן נִשְׁאָר מִכָּל הַזְּמַן הַעֶבֶר וְהַהוּנָה וְהַעֲתִיד כִּי אִם מָה שְׁחֹטְפִין מִמְּנוּ אֵיזָה טוֹב, תּוֹרָה וְתַפְלָה וְצַדִּיקָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וְרִצּוֹן וְהַשְׁתַּוְקָאוֹת נִמְרָץ לֵה' יִתְבָּרַךְ וְהַתְקַרְבוֹת לְצַדִּיקִים וְחַבְרִים אֲמִתִּיִּים וְכו', וְהַעֲקָר הוּא הַשְּׂמֵחָה שֶׁהִיא נִקְדַּת כָּל הַמְצוּוֹת שֶׁהוּא עֲקָר הַחַיִּית וְהַקִּיּוּם. וְעַל כֵּן עֲקָר הַחַיִּית שֶׁהוּא בְּזִמְן וּבְמִקּוֹם הוּא עַל יְדֵי זֶה הַיּוֹם וְהַזְּמַן שְׂזוֹכִין בּוֹ לְשִׂמְחָה שֶׁל מְצוּהָ לְשִׂמַּח בּוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּבַחֲנֵת "זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה' נְגִילָה וְנִשְׂמְחָה בּוֹ", שֶׁרַק זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה', כְּשִׂזְכּוֹן לְגִיל וְלְשִׂמַּח בּוֹ, כִּי מִשָּׁם כָּל הַחַיִּית וְקִיּוּם הַיָּמִים וְהַזְּמַנִּים שֶׁהֵם יְמֵי חַיֵּי הָאָדָם"^ב (לִיקוּ"ה פְּרִיה וּרְבִייה שִׁם).

ובספר כוכבי אור (ששון ושמחה בפתיחה) מונה ר' אברהם ב"ר נחמן מטולטשין ז"ל כמה מעלות גדולות ונשגבות שזוכים להם על ידי השמחה:

"עֲצֵם רוֹמְמוֹת וְנוֹרְאוֹת הַמְצוּהָ הַזֹּאת, אֲשֶׁר זֶה עֲקָר רְפוּאוֹת הַנְּפֹשׁוֹת מִכָּל מִינֵי חַצִּים וְסִמִּים שְׁבַעֲוֹלָם^א, וְהִיא הַהֲצֵלָה מִרְאֵשֵׁי הַתְּאֻוֹת מְמוֹן וְנִאֻוֶּף (אֲשֶׁר מִמִּילָא קַל יוֹתֵר אַחַר כֶּף לְשִׁבְרָה גַם שְׂאָר הַתְּאֻוֹת וּמִדּוֹת הַרְעוֹת)^ב, וְהִיא שְׂמִי'ח'ה הַתְּמַחָה אֶת עַמְלָק מְקוֹר כָּל הַטְּמָאוֹת שְׁבַעֲוֹלָם^ב, וְהִיא אֲשֶׁר עַל יְדֵיהָ יִגְאָלְנוּ הַגּוֹאֵל צַדִּיק גַּם מִהַגְלוֹת הַגְּשָׁמִי, וּמִכָּל מִינֵי צָרוֹת וּמְצוּקוֹת גַּם

ב. ובהמשך שם (אות ס"ו) כתב: "שהפסוק מחזק ומזהיר את האדם מאד שיזהר מאוד להתחזק בשמחה כל ימי חייו, כי מאחר שימי חייו מעטים ופורחים מאוד מאוד וכו', וכן מקודם ואחר כך מרבה קהלת לדבר מהבל העולם, על כן אמר "כי לא הרבה שימיו מעטים מאוד, על כן יזכור את ימי חייו", היינו שיזכור להחיותם שיהיה להם חיות אמיתי וקיום, שיהיו ראויים לקרותם בשם ימי חייו, וזה על ידי שמחה דקדושה שהוא כל החיות".

ג. כמובא בליקוטי הלכות פריה ורביה ג'.

ד. וכמראה מקום ציין: "עיין בהתורה צוית צדק בסמן כ"ג ובהתורה "והיה עקב תשמעון" בסימן קס"ט ששמחה הוא ההיפך מתאות ממון, וגם עיין בהתפילה שמרבה לבקש על שמחה כי בה תלוי שמירת הברית, שעל ידי זה ממילא אין נופלים לתאות ממון, עיין שם".

ה. כמובא בליקוטי הלכות נפילת אפים הלכה ב'.

בגשמיית, והיא אשר בכחה להכניע ולשבר כל מיני קלפות המתגברים
מחדש בכל מדרגה".

המניעות העצומות המונעות מלזכות לשמחה

ואולם זה לעומת זה, לעומת מעלתה הגדולה והנשגבה של השמחה ניצבות
ועומדות שתי מניעות גדולות המונעות מהאדם לזכות לשמחה. וכפי שאמר רבינו
הקדוש באופן כללי לענין המניעות שיש לדברים שבקדושה:

"לפעמים אדם מונע עצמו מלעשות איזה דבר שבקדושה מחמת
כבודו, מחמת רבוי המניעות שמונעים אותו מלעשותו והוא אינו
מתגבר לשברם. ולפעמים להפוך, שהוא נמנע מדבר שבקדושה מעצם
קלותו, שהדבר הזה קל בעיניו מאד לעשותו, ומחמת זה אינו מאמין
שחיי נפשו יהיו תלויים בדבר קל כזה"¹ (חיי מוהר"ן סי' תצב).

שתי מניעות אלו מתגברות מאוד בענין השמחה, וכפי שמבאר ר' אברהם ב"ר
נחמן ז"ל (בכוכבי אור שם) לענין השמחה:

"היא הנחשק הקמיץ והסתום, שיש להבין עצם גבהו ותפארתו על
ידי עצם המניעות שיש על זה, כי השני מיני מניעות (המובאות בחיי מוהר"ן
שם) תרונהו איתנהו בו בהתגברות עצום מאד, כי זולת אשר תתגבר על
האדם כבודו הדבר הזה מעצם ההרפתקאות העוברים על כל אחד
בגוף ונפש, וההתגברות גדול ועצום כל כך עד שצריכים להשתדל
בזה במסירת נפש ממש², אף גם זאת אשר תתגבר מאד מאד על

1. "עיין בהתורה 'אמצעייתא דעלמא' בסימן כ"ד, ובהתורה 'אנכי אשמח בה' בסימן צ"ו, ועיין בלקוטי
הלכות מה שכתוב שם בשם האר"י ז"ל, שכל הקללות והתוכחות הוא 'תחת אשר לא עבדת את ה'
בשמחה".

2. "עיין בהתורה 'אחוי לן מנא' סימן כ"ה".

ח. שם מדובר לענין ההנהגות שנתן רבינו הקדוש לאנשיו לתיקון נשמתם, שהיה קשה להם לקבל
שבדבר קל כזה יוכלו לתקן כל מה שקלקלו.

ט. וכמובא בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ד: "הכלל, שצריך להתגבר מאוד בכל הכחות, להיות אך

הָאָדָם הַקָּלוּת, שְׁנֵקֵל וְקָטָן בְּעֵינָיו מְאֹד הַדָּבָר הַזֶּה, עַד שְׁאִינוּ נֶחְשָׁב בְּעֵינָיו לְמִצְוָה כָּלָל".

וכפי שמבאר מורינו רבי נתן עד כמה היצר הרע מתגבר על האדם בענין זה:

"הַבַּעַל דָּבָר וְהַסְטָרָא אַחֲרָא מִתְגַּרְהַ בְּאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי מְאֹד עַל זֶה בְּיִתְרוֹ, וּבְתַחֲלָה מְסִיתוֹ וּמְחַטִּיאֵו חֵס וְשָׁלוֹם וּמוֹנֵעַ אוֹתוֹ מִעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּמְטַרְדּוֹ בְּטַרְדַּת הַמְּמוֹן וְהַפְּרָנְסָה וְכוּ', וְאַחַר כֵּן הוּא מוֹסִיף לְהַתְגַּבֵּר עָלָיו בְּמִרְהָ שְׁחוּרָה וְעֲצָבוֹת מְאֹד, וּבַפֶּרֶט כְּשִׁמְתָעוֹרֵר בְּאִיזָה הַתְּעוֹרְרוֹת לַעֲשׂוֹת אִיזָה דָּבָר שֶׁבִקְדָשָׁה בְּכוֹנֶנָה וְלָשׁוּב לֵה' יִתְבָּרַךְ, שְׂאָז הוּא מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּעֲצָבוֹת יוֹתֵר שֶׁזֶה מְזִיק מְאֹד" (ליקו"ה ברכת הודאה ו').

רבינו הקדוש מגלה לנו עומק נוסף בענין השמחה והעצבות, כי עיקר הגלות היא התגברות העצבות, ולהיפך השמחה היא עצמה היציאה מהגלות, כי השכינה הקדושה היא בעצמה ובמהותה השמחה, ועיקר הגלות היא כשמתגברים הקליפות שהם העצבות על השכינה. וז"ל:

"הַקְּלִפּוֹת הֵם בְּחִינַת מוֹתְרוֹת, וְהֵם בְּחִינַת עֲצָבוֹת, בְּבְחִינַת (מְשַׁלֵּי י"ד): 'בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתֵר'. וְהֵם תִּקְפָּא דְדִינָא, בְּבְחִינַת (בְּרֵאשִׁית ו'): 'וַיִּתְעַצֵּב אֵל לְבוֹ'. וְעֵקֶר הַשְּׂמֻחָה הִיא בְּלֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים ד'): 'נִתְתָּה שְׂמֻחָה בְּלֵבִי'. וְגִלוּת הַשְּׂכִינָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב שֶׁהוּא שְׂמֻחָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל,

שמח תמיד. כי טבע האדם למשך עצמו למרה שחורה ועצבות מחמת פגעי ומקרי הזמן, וכל אדם מלא יסורים, על כן צריך להכריח את עצמו בכח גדול להיות בשמחה תמיד ולשמח את עצמו בכל אשר יוכל, ואפילו במילי דשטותא וכו'".

י. עיין שם בכובבי אור (ששון ושמחה תפילה ג') שכתב: "והם מרבים להלעיז ולהתלוץץ מכל מצוה ומצוה ומכל עבודה ועבודה של ישראל, ומכל שכן וכל שכן ממצוה שאדם דש בעקב כזאת, אשר הבעל דבר מתלבש עצמו במצות היראה, ומכניס ומביא גם בלב הכשרים שחלילה לבלות זמן על המחאת כף וריקודין ושמחה בה".

ובהערה שם כתב: "נראה לפי עניות דעתי שבזה מכוון הפירוש בדרך סוד שמפרש אדמו"ר ז"ל את הפסוק "והיה עקב תשמעון" שמרמז על שמחה וריקודין, ולהפירוש בדרך פשוט ודרש המובא ברש"י ז"ל שמרמז על המצות שאדם דש בעקב, והיא היא. כי אין לך מצוה שאדם דש בעקב כמו מצות השמחה והריקודין".

עקר גלותה כשעצבות שהם הקלפות גוברים עליה, בבחינת: "ויתעצב אל לבו". וזה הוא כשיצאו ישראל מהגלות, כתיב (ישעיה נ"ה): "כי בשמחה תצאו" וכו', נמצא כשעושה המצוה בשמחה, אזי מעלה השכינה, שהיא המצוה, שהיא שמחת הלב, מבין הקלפות"א" (ליקו"מ תורה כ"ד).

מורינו רבי נתן מבאר את הדברים יותר, כי העצבות והתאוות הם לגל החוזר, התלוי זה בזה, אשר זה מגביר את זה:

"עקר גלות הנפש הוא העצבות, וכל מה שהעצבות מתגבר יותר מתגברין יותר התאוות, בפרט שגועון התאוה הכללית, וכן חוזר חלילה חס ושלום, ומצרך לזה תאות ממון וטרדת הפרנסה וכו', והא בהא תליא, כל מה שמתגברין בעצבות מתגברין התאוות משגל וממון וכעס וכו', וכן להפך כל מה שהתאוות מתגברין העצבות מתגבר" (ליקו"ה ברכת הודאה ו').

ולא זו בלבד, אלא שהחטאים גורמים שיפלו ניצוצי השמחה לבין הקליפות, ואז מתגברים הקליפות שהם העצבות והמרה שחורה ואינם מניחים לאדם לשמות, וזהו עיקר הפגם של כל החטאים:

"עקר הפגם הוא מה שמתגבר חס ושלום העצבות על ידי החטאים, בבחינת (תהלים לח) "אדאג מחטאתי", בבחינת (בראשית ו) "ויתעצב אל לבו". כי השכינה שהיא כלליות הקדשה היא שמחתן של ישראל, והקלפות שכנגד הקדשה הם בחינת עצבות תוקפא דדינא. ועל ידי החטאים גורמים חס ושלום שניצוצי הקדשה, בחינת ניצוצי השמחה לשמח בהשם יתברך לשמח בשמחת אחדותו יתברך, אלו ניצוצות השמחה הם בחינת ניצוצי הקדשה שנופלים בין הקלפות שהם בחינת עצבות, כי השמחה היא הקדשה פנ"ל. ואזי העצבות והמרה שחורה מתגבר חס ושלום ואינם מניחים לישראל לשמח. וזה עקר גלות השכינה, עקר פגם כל החטאים שבעולם" (ליקו"ה נפילת אפיים ד').

יא. עיין שם באריכות כיצד זוכים על ידי זה לעלות מדרגה לדרגה עד שזוכים לבסוף להשיג הארת אור אין סוף בבחינת מטי ולא מטי, עיי"ש דברים נפלאים ונוראים.

השמחה היא במצוות שזוכה האדם לקיים ובהיי עולם והשכר הנפלא שיזכה על ידי זה

מכיון שכה גדולה היא חשיבותה של השמחה וכה גדולים הם המניעות לזכות לה, עלינו להתבונן כיצד אכן ניתן להתגבר על מניעות אלו ולזכות לשמחה.

עלינו להבין כי לאמיתו של דבר השמחה אינה דבר השייך רק לעובדי ה' המצליחים בעבודת ה', אלא היא דבר השייך לכל יהודי ויהודי, בכל מצב שבו הוא נמצא. גם אדם שמרגיש שאינו מצליח בעבודת ה' כפי שהוא שואף ורוצה, ואפילו אם הוא מרגיש רחוק מאוד מה' יתברך, גם הוא יכול וצריך לשמוח בשמחה עצומה ונשגבה ביותר.

וכך מבאר רבי נתן ז"ל את מהותה ויסודה של שמחתו של היהודי:

"עקר השמחה היא שמחת המצות, בחינת (תהלים ט) "פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָיִם מְשַׁמְּחֵי לֵב". ומי שְׁמַאֲמִין בְּהֶשֶׁם יִתְבָּרַךְ וּבְתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּתַמִּימוֹת וּבְפִשְׁטוּת כְּמוֹ שֶׁפֶל יִשְׂרָאֵל מְאֲמִינִים, בּוֹדָאֵי אֵין שְׂמֻחָה בְּעוֹלָם כְּמוֹ שְׂמֻחַת עֲשִׂית הַמְצוּוֹת, שְׂאֲנוּ זֹכִין לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וּבוֹרְאֵנוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֲנוּ קוֹנִים לְנוּ חַיֵּי עוֹלָם לְעוֹלָמֵי עַד וּלְנִצְחַ נְצָחִים עַל יְדֵי חוּטֵי הַצִּיצִית שְׂקוּנִים אוֹתוֹ בְּעַד גְּדוּל אֶחָד וְאֲנוּ נִכְלָלִים עַל יְדֵי זֶה בְּאוֹר הָאֵין סוּף, הַיֵּשׁ שְׂמֻחָה גְּדוּלָה מְזוּ?"^ב (ליקו"ה נפילת אפיים ד').

"מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו וכו'. כְּמָה וְכָמָה יֵשׁ לָנוּ לְשֻׁמֵּחַ בְּכָל עֵת, וּבְפֶרֶט כְּשֶׁאֲנוּ מְגִיעִים לַעֲשׂוֹת אֵיזָה מְצוּוָה, אֲשֶׁר אֲנוּ זֹכִים בְּרָגַע קֵלָה שֶׁל עֲשִׂית הַמְצוּוָה לְהִיּוֹת נִכְלָלִים בְּהֶשֶׁם יִתְבָּרַךְ בְּאוֹר הָאֵין סוּף

יב. ובמקום אחר כתב עוד שעיקר השמחה הוא ההודאה לה' יתברך בשמחה עצומה, וז"ל (ליקו"ה ברכת הודאה הלכה ו' אות ב'): "עיקר השמחה היא ההודאה לה' יתברך, שזהו עיקר תכלית השמחה של לעתיד שאז יעסקו רק בתודה והודאה לה' יתברך בשמחה עצומה, בחינת הודו לה' בכנור בנבל עשור זמרו לו, בחינת עשרה מיני נגינה. וכמו שכתוב במזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ עבדו את ה' בשמחה וכו'".

ברוך הוא, ואָנוּ קוֹנֵי עוֹלָם לְעַד וְלִנְצַח עַל יְדֵי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה, שְׂרָבָם כְּכֹל קָלִים לַעֲשׂוֹתָם וְנַעֲיָמִים מְאֹד, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (משלי א), דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי נַעַם וְכוּ" (שם אות ד').

יתירה מזאת, אף לא קיימת כלל שמחה אחרת בעולם מלבד השמחה בתורה ובמצוות ועבודת ה':

"כִּי זֶה כָּל אָדָם יָכוֹל לְהִבִּין שְׂבַעֲוֹלָם הִזָּה אֵין שׁוּם שְׂמִיחָה בְּעוֹלָם, כִּי מָה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שְׂיַעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ", וְאִם יִצְבֹּר כְּעֶפֶר כֶּסֶף וְזָהָב סוּף כָּל סוּף מָה יִתְרוֹן לוֹ בְּכָל זֶה, כִּי לֹא בְּמוֹתוֹ יִקַּח הַכֹּל, וְהַכֹּל יוֹדְעִין שְׂסוּף אָדָם לְמוֹת וְיִמְיָנוּ כְּצֶל עוֹבֵר. וְמִי שֵׁיִשׁ לוֹ רַק אֵיזָה רְשִׁימָה בְּעֲלָמָא שֶׁל שָׂכַל אֲמַתִּי אֶפְלוּ נִכְרֵי יָכוֹל לְהִבִּין שְׂאֵין שׁוּם שְׂמִיחָה בְּזֶה הָעוֹלָם כָּלֵל, כִּי "אַחֲרִית שְׂמִיחָה תוֹגָה", וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וְלִשְׂמִיחָה מָה זֶה עוֹשֶׂה"² (קהלת ב) (ליקו"ה נפילת אפיים ד').

ואם כן כל יהודי ואפילו הפחות ביותר, מכיון שזכה להיות יהודי ולקיים מצוות, הרי צריכה שמחתו להיות עצומה בכל מצוה ומצוה ובכל נקודה טובה שזכה לה.

גם אם נראה לאדם שקשה לו להגיע לכך, לשמוח בכל נקודה טובה שזכה לחטוף ובכל מצוה שזכה לקיים ולו הקטנה ביותר, הרי שהצדיקים הגדולים בכוחם להמשיך את השמחה הגדולה והנפלאה הזאת לכל יהודי, אפילו מי שפגם כמו שפגם ועבר עליו מה שעבר, וכפי שמבאר רבי נתן:

"אֵף עַל פִּי שְׂהֶאֱבוֹת וְגִדּוּלֵי הַצְּדִיקִים שֶׁבְּרוּ הַגּוֹף לְגַמְרֵי עַד שֶׁזָּכוּ לְמָה שֶׁזָּכוּ, לְעַקֵּר שְׂלֵמוֹת הַשְּׂמִיחָה הַזֹּאת בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, בְּחֵינֵת "שְׂמִחוֹ צְדִיקִים בָּהּ", וְכֹתִיב "וְצְדִיקִים יִשְׂמְחוּ וְיַעֲלִצוּ לַפְּנֵי אֱלֹקִים וְיִשְׂשׂוּ בְּשְׂמִיחָה",

יג. ובהמשך שם (באות ל') מבאר יותר: "כי זה ידוע לכל שאין שום אדם ממלא תאוותו בעשרו כי אין אדם מת וחצי תאוותו בידו. וכל מה שיש לו יותר חסר לו יותר, בפרט שעל פי רוב מתנהג בגדולות עד שעתה חסר לו יותר באמת מבתחילה לפי הנהגתו עתה, וכן בכל התאוות. בפרט שמוכרח למות ולא במוותו יקח הכל. וכן כל מה שיש לו גדולה וכבוד יותר הוא מתגאה בעצמו עד שחסר לו כל הכבוד וההתנשאות של כל העולם ומתקנא באחרים שיש לו גדולה וכבוד וכו', כידוע כל זה", עיי"ש.

וכן הרבה, אבל כל יגיעתם היתה לתקן כל העולם, להמשיך השמחה והחיות הקדוש הזה בלב כל אחד ואחד מזרע בית ישראל, שאפלו מי שלא שבר תאוות גופו לגמרי, יזכה גם כן להתקרב אליו יתברך על ידי שמירת התורה והמצוות. ואפלו מי שפגם כמו שפגם, בכל עת שחפץ וחותר להתקרב לה' יתברך יוכל לשמח ולהחיות נפשו בגדל כחם של הצדיקים, על ידי שיאמין שכל נקדה ונקדה טובה שזוכה על ידי כל מצוה ומצוה שעושה אין ערף לזה, ואפלו נקדות טובות של עשיית המצוות של פושעי ישראל עולים על כל התענוגים של הבל ועל כל מיני עשירות וכו' של כל העולם כלו, עד שישמחו את נפשם ביותר על שהם גם הם זוכים לטוב אמתי ונצחי כזה, לעסוק בעשיית המצוות שעל ידי זה מתדבקין בו יתברך שהוא חי החיים, מקור השמחה של כל השמחות. כמו שכתוב "ואבואה אל אל שמחת גילי וכו'", וכתוב "תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך נעמות כו'" (ליקו"ה ברכת הודאה ו').

עצה נוספת לשמחה – להסתכל על התכלית והסוף

עצה נפלאה נוספת מביא מורינו רבי נתן כיצד יזכה האדם לשמחה גם בעומק הגלות, על ידי שיתבונן בשמחה הגדולה שתהיה לעתיד, שאז יזכה אפילו הפחות שבישראל והגרוע שבגרועים לעונג ונועם נפלאים שאין להם שיעור:

"במה נזכה עתה לשמח נפשנו להכניע הקלפות לצאת מגלות הנפש שהוא העצבות שמתגבר בכל יום. כי זה ידוע שהעקר להמשיך עלינו גם עתה בחינת הגאולה, בבחינת "קרבה אל נפשי גאולה", כמו שאומרים בשם הבעל שם טוב ז"ל וכו', להמשיך שמחה על עצמו על ידי שישתכל על הסוף שהוא תכלית העולם הבא, שאז יתהפך הכל לטובה, כי אפלו הפחות שבישראל והגרוע שבגרועים אין שעור לכל נעימות הטוב הנפלא שיזכה אז, וכמו שחזקו אותנו הצדיקי אמת בכמה לשונות בענין זה, כמו שכתוב "ביום ההוא יבקש עון ישראל ואיננו", כמו שמובא

בְּסִימָן כ"ב שִׁיבְקֶשׁוּ וַיִּחַפְּשׂוּ עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל וְכוּ' כִּי יִתְהַפְּכוּ לְזִכְיוֹת",
 וְכִמּוֹ שִׁכְתוֹב עַל פֶּסוּק "נִרְדִּי נָתַן רִיחוֹ", וְכֵן בְּפֶסוּקִים הַרְבֵּה. וְעַל יְדֵי זֶה
 יִוָּכַל לְשַׂמַּח אֶת עַצְמוֹ גַּם עֵתָה בְּכָל מָה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו" (ליקו"ה ברכת הודאה ו').

עיקר מצות פורים היא השמחה, ובזה מכניעים את המן עמלק

אם בכל השנה כולה השמחה היא יסוד ושורש בעבודת ה', הרי שבפורים השמחה היא כל מהותה ועיקרה של חג הפורים:

"עקר מצות פורים הוא לשמח בכל עת, לשמח את עצמו בכל מיני שמחה, כמו שכתוב (אסתר ט) "לעשות אותם ימי משתה ושמחה", וכמו שנוהגים כל ישראל לשמח בכל מיני שמחות בפורים, שזהו עקר מצות פורים" (ליקו"ה נפילת אפיים ד').

רבי נתן מבאר את טעם הדבר, מפני שעיקר פעולת המן עמלק היא להתגבר על ישראל ולא להניח להם לשמוח ולהפילם לעצבות, ובפורים אנו מכניעים את הקליפה הגדולה הזו על ידי השמחה הגדולה:

"עקר הכנעת הסטרא אחרא שהוא זהמת הנחש הוא בפורים, כי אז מכניעין קלפת המן עמלק שהוא עקר זהמת הנחש שנמשך על ידי חטא עץ הדעת שמשם אחיזת המן הרשע ימח שמו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (הליו קלט) 'המן מן התורה מנין, שנאמר (בראשית א), המן העץ וכו'". נמצא שהמן הרשע ימח שמו הוא בחינת פגם עץ הדעת טוב ורע שעל ידי זה נמשך זהמת הנחש. ועקר זהמת המן זהמת הנחש הוא בחינת עצבות ומרה שחורה, שמתגברים בכל עת על ישראל

יד. בליקוטי מוהר"ן סימן כ"ב מובא: "זוה (ירמיה ג): ביום ההוא יבוקש עוון ישראל ואיננו, כי לעתיד יהיה כולו תשובה, ועל ידי התשובה זדונות נעשין זכיות, ויהיה נעשה מעבירות ישראל תורה, ועל כן יבקשו אז העונות, כי יבקשו ויחפשו אז אחר עונות ישראל, איך לוקחין עוד איזה עון כדי לעשות ממנו תורה. וזהו: ואיננו, כי יהיו כל העוונות נכללין באין, היינו באין סוף, ששם העוונות נתהפכין לזכיות על ידי התשובה, שזהו בחינות 'ירידה תכלית העליה'.

וְאִינֶם מְנִיחִים אוֹתָם לְשִׁמְחָה, כִּי עֵקֶר הַסְטָרָא אַחֲרָא הוּא עֲצָבוּת, שְׂזָה נִמְשָׁךְ מִפְּגָם עֵץ הַדְּעֵת, בְּחִינַת (ש) "בְּעֲצָבוֹן תֵּאכְלֶנָּה" שְׁנִגְזָר אָז, שְׂכָל זֶה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי פְּגָם עֵץ הַדְּעֵת כְּפִדּוּעַ וכו"ס¹, וְעַל כֵּן בְּפוּרִים שְׂאָז נִכְנַע הַמֶּן עֲמַלְק וכו', אָז עֵקֶר הַמְצוּהָ הִיא שְׂמִיחָה, כִּי זֶה עֵקֶר הַכְּנַעְתּוֹ (ליקו"ה ש).

טו. ומבאר שם עוד באריכות את פנימיות הדברים, וז"ל: "אלו המחקרים והכופרים אין להם שום שמחה אמיתית כלל. והכרת פניהם ענתה בם שעל פי רוב הם מלאים עצבות יגון ואנחה. כי מהיכן יקבלו חיות ושמחה אמיתית מאחר שכופרים בתורתו הקדושה ובעשיית מצותיו יתברך ובודים מלבם טעמים של הבל ושטות על עשיית המצות הקדושים. ויחפאו על ה' ועל תורת משה דברים אשר לא כן אשר בודו מלבם, כאילו חס ושלום כל טעמי המצות הקדושים הם נימוסיות חס ושלום בשביל תיקון העולם, תיקון המדינה חס ושלום, אוי להם ואוי לנפשם, תיפח רוחם ונשמתם, כי אין כפירה גדולה מזו. ולדבריהם הרעים והזרים והמרים והמטונפים בודאי אין לשמוח בשום מצוה חס ושלום, מאחר שתכלית המצוה הוא בשביל תיקון זה העולם. ואם בגוף העשירות והממון ושאר חפצי העולם אין שום שמחה אמיתית, כי אחריתו מרה כלענה, מכל שכן איך ישמח בהמצוה שהיא רק בשביל קיום נימוס המדינה חס ושלום לפי דעתם הרעה והמשובשת. ואיך ישמח במצות סוכה מאחר שאומר עליו טעם של שטות כזה שאז טוב לישב באויר כזה. והוא בעצמו יודע שזה שטות, כי על פי פשוטו בודאי אז טוב יותר לשבת בביתו מלישב בסכה. ואם ירצה לישב בצל יעשה לו אהל של פשתן כדרך השרים ולא סוכה העשויה כדינו שסככה מפסלת גרן ויקב דיקא. וכן בשאר המצות, ואין צריכין לחזר לסתור שטותים ושקרים ודברים בדויים כאלה שהם הם עיקר האפיקורסות והכפירות שכופרים בתורת משה לגמרי ומחפין השקר שלהם בשטותים כאלה וכו'.

כי אין צ"ו אלא עבודה זרה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין נו). היינו שעיקר בחינת צ"ו, שהוא בחינת כלליות צווי המצות, העיקר הוא בשביל להכניע העבודה זרה שהם הכפירות, שהם בחינת המן שעולה צ"ו עם הכולל, שהוא כופר בעשיית המצות ובודה עליהם טעמים של שקר. ועל כן עיקר קטרוגו והתגרותו הוא בהשמחה של המצות, כי אינו מניח לשמוח בשום מצוה, מחמת שמכניס כפירות שהם טעמים של שטות בשביל עסקי עולם הזה חס ושלום. שעל ידי זה בודאי אין לשמוח חס ושלום בשום מצוה, כי בעולם הזה אין שום שמחה כנ"ל.

ומחמת קנאתו של המן במרדכי וישראל שראה שהם חזקים כל כך בעשיית מצותיהם ועושין אותם בשמחה גדולה ובמסירת נפש, על ידי זה נתקנא בהם מאד עד שרצה להעבירם מן העולם חס ושלום. ומחמת שעיקר קנאתם הוא בהשמחה של המצוה, כי על גוף המצוה הם יכולים לומר חס ושלום שהוא נימוס חס ושלום כמו שאר נימוסי העובדי כוכבים חס ושלום, אבל מאחר שרואים שישראל מוסרים נפשם על קידוש השם בשמחה גדולה בשביל עשיית המצות, כמו שראינו שרבי עקיבא הוה גחין וחי"ך בשעה שדנו אותו לפני טורנוסרופוס הרשע ימח שמו, כמובא במדרש שוחר טוב משלי, וכיוצא בזה בשאר קדושים. וכל ישראל קדושים שמחים במצותם. ובזה מתקנא המן שהוא בחינת הכופרים ביותר. ועל כן בפורים שאז נכנע המן עמלק שהם בחינת הכופרים הנ"ל. אז עיקר המצוה הוא שמחה, כי זה עיקר הכנעתו כנ"ל."

הטעם שיש צורך במילתא דשטותא כדי לזכות לשמחה

ואולם בימי הפורים הקדושים אין אנו מסתפקים בעצם השירה והריקודים המביאים לשמחה, אלא עושים אף כל מיני צחוק ושחוק כדי להרבות את השמחה, ואף דברי שכרות ושטות. דבר זה לא בכדי הוא, מורינו רבי נתן מבאר כי יש בזה עומק נפלא וכוונה עמוקה.

וביאור הדבר הוא, שכפי שנתבאר שיעקר גלות השכינה היא, שהסטרא אחרא שהם העצבות והמרה השחורה מתגברים על השכינה הקדושה שהיא שמחתם של ישראל, ואינם מניחים לעם ישראל לשמוח בה' ובתורתו הקדושה, נמצא אם כן שיעקר גלות השכינה הקדושה ועם ישראל הוא שהשמחה נמצאת בגלות.

כתוצאה מכך שהשמחה נפלה בגלות, יש לסטרא אחרא יניקה ממנה, ומכך באה ונמשכת השמחה המדומה של הגויים והרשעים ההולכים אחר תאוותיהם, רשעים אלו בודאי רחוקים הם משמחה אמיתית, וכל ימיהם כעס יסורים ועצבות, ולכן נקראת הסטרא אחרא 'יגון ואנחה', אלא שניצוצי השמחה נפלו אצלם בגלות, והם משתמשים בהם. אך שמחה זו אינה אלא לפי שעה, שכן כל שמחתם היא רק בתאוותיהם הרעות שהם כולם בבחינת יגון ואנחה, ולכן גם שמחתם סופה היא יגון ואנחה.

נמצא אם כן, שמכיון שהשמחה נפלה בגלות, היא מלובשת בעיני העולם, שהם דברי שטות. ולכן כשהאדם רוצה לזכות לשמחה האמיתית, לשמוח בקדושת יהדותו, שזכה להיות יהודי ולקיים את התורה והמצוות, עליו לעשות תחילה ענייני שטות, ועל ידי זה הוא מוציא את השמחה מהמקום שאליו היא נפלה, ואז יזכה לחזור ולשמוח בשמחה האמיתית והנצחית, בהיותו בן למלך מלכי המלכים אשר לגדולתו אין חקר, ובכך שהוא זוכה לעבדו ולשרתו ולהדבק בו, שעל ידי זה יזכה לשכר העצום והנצחי שאיו לו גבול ושיעור.

ולא זו בלבד, אלא שעל ידי זה נעשה תיקון גדול בכל העולמות:

**"ועל בן איש הישראלי כשמשמח את עצמו על ידי מילי דשטותא
אזי נעשה מזה תקון גדול, בחינת עליית ניצוצי השכינה מגלותה. כי**

מעלה ניצוצי השמחה מן הגלות, מאחר שהוא בא לשמחה על ידי מילי דשטותא אלו, כי תכף כשאישי ישראל הוא בשמחה, תכף חזרה ועלתה השמחה למקומה ושרשה שהיא אצל ישראל ששם שרש השמחה האמתית.

כי ישראל יש להם לשמוח כל ימיהם בכל מיני שמחה בלי קץ וסוף, מאחר שזכינו להאמין בה' ובמשה עבדו ובתורתו הקדושה וכו', כי מקור נשמת ישראל הוא בבחינת שמחה, שהיא השכינה שהיא שמחתן של ישראל ששם שרש נשמתנו, כמו שכתוב (ישעיהו מו) "העמסים מני בטן הנשאים מני רחם", שישראל הם חלק מהשכינה שהיא השמחה" (ליקו"ה נפילת אפיים ד').

רבי נתן מוסיף כי בחינה זו שייכת גם אצל הצדיקים, שאף הם משתמשים בעניני מילי דשטותא ובדיחותא כדי להגיע אל השמחה:

"וזהו הענין מה שהיו נוהגין כל הצדיקים הגדולים המפרסמים שהיו בימינו שעל פי רב היה להם אנשים שהיו כמו בדחנים, והיו עושים לפנים כל מיני צחוק ושטות כמפרסם. והכל בשביל שמחה, כי אין דבר מזיק לעבודת ה' כמו העצבות, כמובא בכל הספרים הקדושים. ומגדל מרירת וצרות הגלות המר הזה בגוף ונפש ומזון אי אפשר להיות בשמחה כי אם על ידי מילי דשטותא דיקא¹⁰.

וזה בחינת מילי דבדיחותא שהיו נוהגים התנאים ואמוראים הקדושים קדם הלמוד כדי לבא לשמחה על ידי מילי דבדיחותא שהם מילי

10. ומוסיף רבי נתן שם: "כי איתא בדברי רבנו זכורנו לברכה בכמה מקומות כמה אזהרות גדולות שצריך האדם להרגיל את עצמו להיות בשמחה תמיד. ואיתא בדבריו הקדושים שאי אפשר להיות בשמחה כי אם על ידי מילי דשטותא דייקא, שעושין עצמן כשוטה ומשמחין את עצמן במילי דשטותא, כי מחמת שטבע האדם נמשך אחר העצבות מאוד, כי כל אדם מלא יסורים ויגונות כידוע לכל אחד ואחד. על כן צריך להכריח את עצמו בכל הכוחות להיות בשמחה. ועיקר השמחה אי אפשר להיות כי אם על ידי מילי דשטותא, כמו ששמעתי מפיו זכורנו לברכה שאמר בזה הלשון "סע האט א פנים אז מע קען מער ניט פרייליך זיין נאר מיט נאריש מאכין זיך". וכן דיבר עוד מזה כמה פעמים".

דְּשֻׁוּתָא דִּיקָא. וְזֵהוּ בְּחִינַת מַה שְּׁכָתוּב בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ (ויקרא דף מז) שְׁרַב
הַמְּנוּנָא סָבָא הֵנָּה מְסַדֵּר קָמִי חֲבָרְיָא פְּרָקָא דְּמִילֵי דְּשֻׁוּתָא.

היכלי התמורות מחליפים את היראה הקדושה ביראה המביאה לעצבות, וצריך להפוך היגון והאנחה לשמחה

ואמנם לא זו בלבד שהסטרא אחרא דרכה להגביר את העצבות בליבו של האדם כשהיא מזכירה לו את כל עוונותיו ואת כל צרותיו ובעיותיו, אלא יש לה כח נוסף שנקרא 'היכלי התמורות', כח המחליף וממיר את היראה הקדושה והיקרה שהיא יראת העונש ביראה פגומה המביאה לידי עצבות:

"כִּי הִסְטֵרָא אַחֲרָא וְהַקְּלָפוֹת שְׁהֵם כְּחוֹת הַיֵּצֵר הָרַע וְחִילוּתֵי נִקְרָאִים
הַיִּכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, שְׁכָל כְּחֵם הָרַע הוּא עַל יְדֵי תְּמוּרוֹת, שְׁמַחְלִיפִין וּמְמִירִין
רַע בְּטוֹב וְטוֹב בְּרַע, בְּבְחִינַת "הוֹי הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלְטוֹב רַע שְׁמִים
חֲשֵׁף לְאוֹר וְאוֹר לְחֲשֵׁף וְכוּ" (שַׁעֲיָה ה) וְכוּ'. וְאַפְלוּ כְּשֶׁנִּדְמָה לוֹ שְׁמַתִּירָא
מַה' יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא יַעֲנִישֶׁהוּ, שְׁזֵאת הִירָאָה הִיא טוֹבָה וְכוּ', אִךְ אֶפְלוּ יִרְאָה
טוֹבָה דְרָף הַבַּעַל דְּבַר לְהַמִּיר וְלְהַחֲלִיף, שְׁהוּא מַה שְּׁדַרְפוּ לְהִבִּיא אֶת
הָאָדָם לְיַדֵי מָרָה שְׁחוּרָה וְעִצְבוֹת מִחֲמַת יִרְאָה זֹאת, עַד שְׁמִרְחִיקָהוּ
מַה' יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי זֶה, כִּי־דוּעַ נִגַע הִזָּה בְּכַמָּה בְּנֵי אָדָם" (ליקו"ה ברכת הודאה ו').

רבי נתן ממשיך ומבאר עוד, כי על ידי העצבות האדם אינו יכול ליישב את דעתו
מהי התכלית מכל עניני העולם הזה, ולכן הוא שוקע בתאוות ממון המכלה את
חיינו לריק:

"הַפְּלֵל שְׁהָאָדָם צָרִיף לִישֵׁב דְּעֵתוֹ הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב בְּכָל עֵת מַה הוּא עוֹשֶׂה
בְּזֵה הָעוֹלָם הָעוֹבֵר, וּמַה יִּהְיֶה סוּפוֹ, וּמַה הַתְּכָלִית מְכַל עִסְקֵי הָעוֹלָם
הַזֶּה וּמְכַל תְּאוּוֹתָיו וְכוּ" (כְּמוֹ שְׁמַבְאָר בְּסִימּוֹן י' בְּלִקוּטֵי תַנְיָנָא), וְעַקֵּר הַמְּנִיעָה מִזֶּה
הִיא הָעִצְבוֹת, שְׁמַחֲמַת שְׁכָל אָדָם מְלֵא עִצְבוֹת וּדְאָגוֹת וְיָגוֹן וְאַנְחָה, הֵן
מֵהַפְּרִיָסָה וּמִצַּעַר גְּדוֹל בְּנִים וְכוּ', וּבְפִרְט מְרַבּוּי עוֹנוֹתָיו, כִּי אוֹי לִי מִיִּצְרֵי
אוֹי לִי מִיּוֹצְרֵי, וְאִף עַל פִּי שְׁכָתוּב בְּסַפְרֵי מוֹסֵר שְׁעִצְבוֹת עַל הָעוֹנוֹת

הוא טוב, אבל הבעל דבר והיכלי התמורות מתגברים בעצבות כזה עד שמרחיקו על ידי זה מה' יתברך ביותר.

כי הדאגה על העוונות הנה טוב אם הנה חוזר בתשובה על ידי זה, שמרובי הפחד מהעוונות ישליך כל עסקי עולם הזה לגמרי וישוב בתשובה שלמה לה' יתברך, כאשר כבר נמצאו כמה בעלי תשובה על ידי ששמו אל לבם מרירת פחד ענשי העברות ושובו בתשובה. אבל רב העולם בפרט בדורות אלו מתרחקים ביותר על ידי רבוי העצבות אפלו של עוונות, כי בחינת היכלי התמורות מחליפין האמת ומערבבין דעתו מאד, שמכניס חס ושלוש בחינת יאוש בלבו, כאלו אין לו עוד תקוה להתחדש בנשך ימיו, ומגביר עליו עצבות הפרנסה, בחינת "בעצבון תאכלנה", ורובי תאות ממון ולהנהיג ביתו בגדולות בדירות נאות ובכלי בית וכלי כסף וזהב ותכשיטין הכל יותר מכחו הרבה, עד שכל מה שה' יתברך משפיע לו אינו מספיק לו, כמו שכתוב "מרבה נכסים מרבה דאגה", ובפרט שהרבה פרנסתם דחוקה וכו'. ויש בזה חלוקים רבים בין בני אדם, אבל רבם ככלם מלאים עצבות ודאגות ויגונות בלי שעור, וזה מזיק ביותר, כי על ידי זה אין יכולים לישב דעתם מה הם עושים בזה העולם וכנ"ל" (ליקו"ה ברכת הודאה ו').

ועל כך מבאר רבי נתן כי על האדם להשתמש עם יראת העונש באופן שתביא את האדם לשמחה ולא ח"ו להיפך:

"כי אפלו יראת הענש וכל היראות הטובות צריכין לקבל רק לטובה ולא לרעה, בבחינת "יראת ה' לחיים", להתקרב לה' יתברך על ידי היראה מכל מקום שהוא ולא להתרחק חס ושלוש, שדיקא על ידי יראת הענש יבוא לשמחה, בבחינת "וגילו ברעדה", שדיקא על ידי היראה והרעדה מענשים הגדולים רחמנא לצלן, על ידי זה דיקא יבוא לשמחה על שהוא על כל פנים בכלל ישראל ומקרב לצדיקים, שעל ידי זה ינצל מאלפים ורבות ענשים. וגם אם יבטח בכח הצדיקים ויתחזק בשמחה, על ידי זה בודאי יהיה אחריתו טוב ויתהפך הכל לטובה,

בבחינת עוונות נתהפכין לזכיות, פמובא מה שמבאר בסימן כ"ב על פסוק "ביום ההוא יבקש עון ישראל ואיננו וכו'".

ולא זו בלבד, אלא שכנגד היכלי התמורות הרוצים להפוך ולהמיר את היראה הקדושה בעצבות ומרה שחורה, על האדם להתגבר ולהפוך ולהמיר זאת לטובה, ולהפוך את היגון והאנחה לשמחה, שדוקא ככל שהוא רואה שהוא רחוק מה' יתברך תתגבר ותגדל שמחתו יותר, בכך שעל אף ריחוקו הגדול הוא זוכה לקיים מצוות רבות, וכפי שמבאר זאת רבי נתן במתק לשונו:

"שִׁיְהִפֹּךְ וַיִּמֵּר הַכֹּל לטוֹבָה, בְּבַחֲנֵת מַה שֶּׁמְבַאֵר עַל פְּסוּק "שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׂיִגּוּ וְנָסוּ יִגּוֹן וְאַנְחָה" (בְּסִימָן כג בְּלִקוּטֵי תַנְיִינָא), שֶׁצָּרִיכִין דִּיקָא לַחֲטָף הִיגּוֹן וְאַנְחָה לְהִפְכּוֹ לְשִׂמְחָה, שֶׁכֵּל מַה שֶּׁרוֹצִים בְּחֵינֵת הַיְכָלֵי הַתְּמוּרוֹת לְהַשְׁלִיכוֹ וְלַרְחִקוֹ חֵס וְשְׁלוֹם עַל יְדֵי סְבִירוֹתֵיהֶם הַמְהַפְּכוֹת וְהַמְזַיְפוֹת, יִהְפֹּךְ הַכֹּל לטוֹבָה, כִּי אֲדַרְבָּא זֶהוּ תִקְרָה שִׂמְחָתִי, שֶׁרְחוּק כְּמוֹנֵי כָל כֹּף כָּל כֹּף כְּמוֹ שִׂיּוּדַע בְּנַפְשׁוֹ, אִף עַל פִּי כֵן אֲנִי מֵתְלַבֵּשׁ בְּצִיצִית בְּכָל יוֹם וְהוֹלֵךְ לְמִקְוֵה וְכוּ' וְנוֹתֵן צְדָקָה וְכוּ', אֲשֶׁר אֵין כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ כְּדָאֵי נִגְדַּד אֹר וְנִקְדָּה אַחַת שֶׁל אֵיזָה מִצְוָה, בְּפִרְט מַה שֶּׁזָּכָה לְהִתְקַרֵּב לְצַדִּיקֵי אֲמַת וְכוּ'.

וְכַבֵּר כְּתַבְנוּ שֶׁכִּוְנָתוּ הַקְּדוּשָׁה הֵיטָה עַל כָּל אֶחָד מֵיִשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ עַל הַגְּרוּעַ שֶׁבְּגְרוּעִים וְכוּ', כִּי כָּל אֶחָד בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, כָּל זְמַן שֶׁשָּׂם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו, וְעוֹסֵק בְּאֵיזָה מִצְוָה, כְּגוֹן בְּבִקּוּר שִׂמְתַעֲטֵף בְּצִיצִית, יֵשׁ בְּכַחוֹ לְשַׂמַּח נַפְשׁוֹ מִתּוֹךְ עֵצֶם רְחוּקוֹ וְכוּ' שֶׁעֵבֵר עָלָיו עַד אוֹתָהּ הַשְּׁעָה, כִּי הֲלֹא אַחַר כָּל אֵלֶּה אִף עַל פִּי כֵן אֲנִי זוֹכֵה עֵתָה בְּרַגַע זֹאת לְהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית, שֶׁסוּף כָּל סוּף לֹא יִשְׂאֵר מִמֶּנִּי כִּי אִם זֹאת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שֶׁאֵין חוֹטֵף בְּכָל יוֹם. וְכָל אֶחָד מֵיִשְׂרָאֵל בְּפִרְט מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ רֵיחַ תּוֹרָה וּמִסְתַּפֵּל בְּסִפְרִים קְדוּשִׁים, יִכּוֹל לְהִבִּין מְרַחוּק עֵצֶם נוֹרְאוֹת נִפְלְאוֹת קְדוּשׁוֹת שֶׁל כָּל מִצְוָה, כְּגוֹן צִיצִית כְּמָה וְכְמָה הַפְּלִיגוֹ רְבוּתֵינוּ זְכוּרָנוֹם לְבִרְכָה בְּזָכוֹת מִצְוֹת צִיצִית כְּמוֹ שֶׁמְבַאֵר בְּגִמְרָא וּמְדַרְשִׁים וְכוּ', וְכֵן בְּכָל הַמִּצְוֹת.

ועל כן צריך להזכיר את עצמו עץ מעלת המצוה שעולה עד אין סוף ולשמח נפשו בזה הרבה עד שכל מה שירצו הסטרא אחרא והבעל דבר לבלבלו בעצבות הרבה מרבו פגמיו ורבו דאגותיו וכו', אדרבא על ידי כל זה ישמח נפשו ביותר ויותר כי אף על פי כן אני מתעטף בציצית, וכמה גבר עלינו חסדו שגם אנכי אחר כל מה שעשיתי עתה אני מתעטף בציצית, וכן תתעטף נפשי ורוחי ונשמתי באור הציצית וכו'. ואי אפשר לבאר לכל אחד ואחד עד היכן הוא צריך להתחזק בשמחה בכל עת מחדש בכל מקום שהוא" (ליקו"ה ברכת הודאה ו').

עצה זו היא עצה נפלאה שעל ידה יכול כל אחד בכל מקום שהוא להתחזק בשמחה עצומה, שהרי אפילו הפחות שבפחותים זוכה לקיים כמה מצוות בכל יום. ולא רק זאת, אלא על ידי שהאדם יתרגל לשמוח בשמחה זאת מובטח לו שיזכה לכל טוב וימחלו לו כל עוונותיו, וכפי שמבאר רבי נתן:

"כשמתגבר איש הישראלי אף על פי שעשה מה שעשה ומשמח את עצמו בהנקה טובה שמוצא בעצמו עדין, ומהפך כל היגון ואנחה לשמחה, שאומר, אדרבא, זהו עקר שמחתי וחדותי שמרחק כזה שעשה מעשים כאלה זוכה אף על פי כן לומר בכל יום פעמים שמע ישראל וכו', ואם לא הייתי זוכה אלא לזה לבד גם כן ראוי לי לשמח כל ימי חיי, מכל שכן שאני זוכה עוד לכמה וכמה מצוות ציצית ותפלין ושאר מצוות שאפלו הפחותים שב ישראל מקימין בכל יום. ואם אני עדין רחוק מהשם יתברך, ועדין לא יצאתי מחל אל הקדש אפלו כחוט השערה, אדרבא, זהו עקר שמחתי ביותר, שאף על פי כן אני בכלל ישראל ואוכל מצה בפסח ומתענה ביום הכפורים ויושב בסכה וכו'.

וכל מה שהבעל דבר וכת דיליה מכניס בו עצבות ומרה שחורה, הוא שמח ביותר, כי אדרבא, זהו עקר שמחתי שמרחק כמוני יזכה לגע בדברים קדושים ונוראים כאלה, וכל מה שאני רחוק ביותר שמחתי גדולה ביותר, שגם אני זוכה לדברים קדושים ונוראים כאלה ציצית ותפלין ושבת יום טוב וכו' וכו', כי מי שיש לו מח כל שהוא ויש לו אמונה שלמה בה' ובתורתו הקדושה, יכול להתנוצץ לו מרחוק גדל

מעלת יקרת קדשת כל מצוה ומצוה שאנו זוכין לקיים בכל יום, אפלו הפחות שבפחותים, ובפרט מה שאנו זוכין ליחד שמו בכל יום פעמים, שזהו עקר הכל, שאנו זוכין להאמין בה' אלקים אמת יחיד קדמון בורא כל עולמים אחד יחיד ומיוחד לעלא מן כלא ולית לעלא מיניה, ברוך הוא ומברך שמו תמיד לעולם ועד,

ולמי שזוכה להרגיל עצמו ולשמח בשמחה הזאת, בודאי יזכה לכל טוב וימחלו לו כל עוונותיו, כי זהו בחינת שמהפך היגון ואנחה לשמחה כנ"ל, שזהו עקר שלמות השמחה. ועל ידי זה נעשה יחוד גדול למעלה, כמו שאמר רבנו זכרוננו לברכה שנעשה יחוד גדול למעלה על ידי בדיחא דעתיה, על ידי שאיש הישראלי משמח את עצמו ומשבר העצבות ומפכו לשמחה^{יז} (ליקו"ה פריה ורביה ג).

רבי נתן מוסיף, כי שמחה זו היא עיקר השיר והשבח והשמחה של ה' יתברך, כשהאדם מתגבר דוקא מתוך היגון והאנחה ומתחזק בשמחה גדולה:

"כל המלאכים למעלה אומרים שירה בשמחה כי זה כל חיותם וקיומם, וכמו שכתב אדונינו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה שנקרא מדור המלאכים שחקים על שם השחוק והשמחה וכו'. אבל כל קטרוגם של כמה מלאכים הוא על האדם שבעולם הזה שאומרים מה אנוש וכו', כי אין ראוי לו לומר שירה בשמחה, מחמת שמשקע בזה העולם שמלא תאוות שהם עצבות וכו' והם מתגרים בו. אבל אינם יודעים שאדרבא זה עקר השיר והשבח והשמחה של ה' יתברך, כשעולה השמחה מזה העולם העשיה שמלא עצבות יגון ואנחה, כשמתגברים בכח הצדיקים ומפכים יגון ואנחה דיקא לששון ושמחה"^{יח} (ליקו"ה ברכת הודאה ו).

יז. ומוסיף רבי נתן שם: "ועל ידי זה מבררין ומעלין כל הניצוצות מעמקי הקליפות שנפלו לשם על ידי פגם הברית, כי עיקר נפילתם הוא לבחינת יגון ואנחה. וכשזוכה להפך היגון ואנחה לשמחה, על ידי זה מעלה כל הנפשות והניצוצות שנדחו לשם ומחזירים לתוך הקדושה, שהוא השמחה כנ"ל".

יח. ובמקום אחר כתב עוד בענין זה (פריה ורביה הלכה ג' אות ח'): "אין עצבות לפני המקום ברוך הוא, ולמעלה למעלה שם עיקר השמחה בעצם, כמו שכתוב "הוד והדר לפני עוז וחדוה במקומו". אבל ה' יתברך רצה להיטיב ולהגדיל השמחה ביותר, שזה עיקר הטוב והתענוג האמתי כשזוכין לשמוח בו

בפרוס ימי הפורים הקדושים, נאזור אומץ ונגביר חיילים, לשמוח בחלקנו וגורלנו, שזכינו להיות עם סגולתו ותפארתו של ה' יתברך, ולקיים את מצוותיו, ובכך נכניע את קליפת המן עמלק ונעלה את השכינה מן הגלות.

יתברך, בבחינת "ישמח ישראל בעשיו וכו'", על כן ברא את כל העולמות מראש ועד סוף כדי שיכירו בכבודו יתברך, ועל ידי שיכירו בו מעולם התחתון השפל הזה שבשבילו נברא הכל, על ידי זה תגדל השמחה ביותר ויותר, על ידי שתעלה השמחה ממקומות הרחוקים, מעולם השפל הזה שבשבילו נברא הכל, על ידי זה תגדל השמחה ביותר ויותר, על ידי שתעלה השמחה ממקומות הרחוקים מעולם העשיה שיש שם אחיזת היגון ואנחה, היינו בחינה הנ"ל שעיקר הגדלת השמחה ביותר הוא כשמהפכין היגון ואנחה לשמחה. ועל כן ברא את כל העולמות עד עולם השפל הזה שבו אחיזת היגון ואנחה, וכשזוכין להכיר אותו יתברך בזה העולם ולשמוח בו בזה העולם השפל והמגושם, בבחינת "ישמח ישראל בעשיו", אזי השמחה גדולה מאוד מאוד גם אצלו יתברך, בבחינת "ישמח ה' במעשיו", 'במעשיו' דייקא, כי עיקר הגדלת השמחה הוא כשעולה השמחה מזה העולם העשיה הגשמי שיש בו אחיזת היגון ואנחה, כי זה עיקר שלימות וגדולת השמחה כשמהפכין יגון ואנחה לשמחה".